

Röviden a “2 ezrelék”-ről

Már Czakó Elemér 1928-ban felvetette, „a közmunkák (építések, berendezések) néhány percentjét adják iparművészeti alkotásra”¹. A háború után, Major Máté vezeti fel a Szabad Művészet folyóiratban megjelent *Képzőművészet és építészet közössége*² című írásában azt a törekvést, ami a képző- és iparművészeti alkotások az épített környezetben való újra alkalmazását célozzák meg. A gépezet beindul és 1954-ben *Állami építkezések képzőművészeti alkotásainak finanszírozása*³ címmel készült el az a Minisztertanácsi határozat, amelyet ma “2 ezrelék”-nek nevezünk.

Részlet a határozatból:

“Az Országos Tervhivatal az állami építkezések beruházási keretösszegeit úgy hagyja jóvá, hogy azok 2 ezrelékét képzőművészeti alkotások beépítésére, illetőleg beszerzésére kell fordítani. Képzőművészeti alkotások alkalmazására művészeti szempontok által indokolt kivételes esetekben nagyobb hányad, legfeljebb azonban a beruházási összeg 5 ezreléke fordítható.”

Ugyanebben az évben születik határozat a képzőművészeti alkotások állami vásárlásáról, a képzőművészeti alkotások részletfizetési lehetőségének engedélyezéséről, és alakul meg Juhász László vezetésével az Iparművészeti Tanács⁴ is. Ekkor szervezik át a két évvel ezelőtt létrehozott Képzőművészeti Alapot⁵, és két év telt el az I. Iparművészeti Kiállítás⁶ megrendezése után.

A rendelet működését és hatását a megvalósult művek során keresztül ugyan láthatjuk, de valódi erejének és jelentőségének összefoglalása és bemutatása még várat magára, mivel eddig még nem készül olyan kutatás⁷ és publikáció, ami sorra venné ezeket, vizsgálná közvetlen és közvetett hatásukat.

Azon túl, hogy a megvalósult alkotások a minőségi épített tér létrehozásának részei és elősegítői, a rendelet jelentősége abban is lemérhető, hogy úgy adott lehetőséget és bevételt az alkotóknak, hogy azok közben saját művészeti területükön belül dolgozhattak. Ennek a háttérnek többszörös hatása van az alkotó munkájára, mivel arra építve további alkotásokat tudott létrehozni, így a befektetés kamatostul megtérült a közösségnek, és az országnak is. A hatása a terekben értéktöbbletként válik

¹ Magyar Iparművészet, 1928. 225–226 o.

² Megnyitó beszéd a “Közösségi Művészet felé” kiállításon. Megjelent a Szabad Művészet, 1949. I.sz. 1-2. oldalán.

³ 2006/1954. (I.24) Mt. sz. határozat. Állami építkezések képzőművészeti alkotásainak finanszírozása.

⁴ 1049/1954 (VI.26) Mt. sz. rendelet. Az iparművészet egyes feladatai és Iparművészeti Tanács létesítése.

⁵ 24/1952 (III.27) Mt. sz. rendelet. A Képzőművészeti Alap létesítéséről.

⁶ Budapest, Ernst Múzeum, 1952. augusztus 9. – szeptember 12.

⁷ Márton László Attila: Kutatási sávok és témák. Iparművészet és tervezőművészet. 3.5.4 Két ezrelék, ArtUniversitas Program (2005-2011)

láthatóvá, oktat, nevel vagy éppen csak díszít. Másodlagos hatásként pedig az alkotók életműkiállításain, a további megvalósult munkákban jelentkeznek.

A rendszerváltással ez a rendelet is, sok más lehetőséggel együtt ha nem is véglegesen, de megszűnt. A Képzőművészek, Iparművészek és Művészeti Dolgozók Szakszervezete 2003-2006 programjának⁸ egyik pontban az szerepel, hogy az állami szervek tűzzék napirendre a rendelet az Európai Unió feltételrendszeréhez való igazításának megtárgyalását. Hogy ennek hatására, vagy más megfontolásból de 2005-ben elindul egy program az Oktatási és Kulturális Minisztérium kezdeményezésére, a Magyar Universitas Program keretein belül, Art Universitas Program néven. A magántőke bevonásával ötven felsőoktatási intézményt érintő beruházások 1%-át kellett az adott épületnél képző- és iparművészeti alkotásra fordítani. Az európai gyakorlatra építve, a munkákat pályázat útján nyerhették el az alkotók. Sajnos a programot a tervezett befejezése előtt 2011-ben leállították. A program során több mint félszáz alkotás készül, ezek értékelése összegyűjtése és dokumentálása máig nem történt meg. A témával Stenczer Sári foglalkozott, és az összegyűjtött anyagot az Art Universitas [2005-2011]⁹ honlapon tette közzé.

Miközben javában folytak az Art Universitas Program pályázatai, 2008 áprilisában az Oktatási és Kulturális Minisztérium jegyzésében készült egy előterjesztés a kormány részére *A kortárs képzőművészeti és iparművészeti alkotások létrehozását segítő közmegrendelésekről szóló törvényjavaslatról*¹⁰. Ez a dokumentum ma is elérhető az interneten, viszont arról nincs információm, hogy annak tárgyalását valamilyen hivatalos fórum valamikor is a napirendjére tűzte volna. Az viszont sejthető, hogy a majdnem botrányos módon 2011-ben leállított Art Universitas Program nem éppen előnyösen befolyásolhatta az előterjesztés előmenetelét. Azóta ez ügyben nem történt előrelépés.

Az előterjesztés összefoglalóban ez áll:

“A törvény értelmében a közbeszerzésekhez kapcsolódóan a közösségi célokat szolgáló építési beruházások esetében, amennyiben a beruházás értéke meghaladja a jogszabályban meghatározott összeget a beruházás értékének 1%-át a beruházással szervesen összefüggő, vagy annak környezetében elhelyezendő kortárs képzőművészeti és iparművészeti alkotás(ok) megvalósítására kell fordítani.”

Az előterjesztés a közmegrendelési eljárás során 400 millió Ft-os alsó értékhatárt szab meg (ez min. 4 millió Ft-os pályázati keretet jelent) és a lebonyolításra a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátust¹¹ javasolja.

A leírásban utalást találunk arra, hogy “A program [Art Universitas Program] keretében eddig 600 millió Ft értékben készültek műalkotások”, illetve a jogszabály “évente 1-4 milliárd Ft értékű

⁸ http://www.muvesz-vilag.hu/szakszervezetek/kepzo_muvesz

⁹ <http://helyszinikozvetites.blogspot.hu>

¹⁰ http://www.okm.gov.hu/letolt/elektronikus_ugyintezes/kozmegrend_terv_080326.pdf

¹¹ Azóta beolvadt a MANK-ba.

közmegrendelést jelenthet”¹². Utalást találunk még arra is, hogy széles szakmai közönség bevonásával 19 szakmai szervezettől kaptak véleményezést. Feltételezhetjük, minden nagyobb szakmai szervezet kialakította a maga véleményét és javaslatait, így ha aktívan nem is tesznek érte, de - remélhetően - képben vannak a témával kapcsolatban.

Ma itt tartunk.

***

A “**2 ezrelék**” nem önmagában álló rendelet volt a rendszerváltás előtti időkben, hanem a szakmagyakorlás keretfeltételének egyik pontját jelentette. Ide kapcsolódik az állami vállalatok határozatban szabályozott **műtárgyvásárlási** lehetősége, aminek a fedezete elkülönített tételként szerepelt a vállalatok költségvetésében, valamint a lakosságnak nyújtható, a műalkotások **részletvásárlási kedvezménye** is.

Ekkor több intézmény és vállalat is volt amelyik biztosította az alkotás feltételeinek háttértevékenységét. A **Művészeti Alap** kezelte az eladások utáni adminisztrációt, a könyvelést, a levonásokat, valamint a nyugdíjat is. Az **Iparművészeti Vállalat** lehetőség volt a kivitelezésre, a **Képcsarnok** a kiállításra és az értékesítésre, a **Lektorátus** pedig többek között a szakmai felügyeletet nyújtotta. Mindez ugyan szabályozott és ellenőrzött módon történt, de háttérrel biztosított és keretet adott az alkotáshoz és az érdekérvényesítéshez. Ennek persze voltak feltételei, árnyoldalai és visszasságai is, de - a mai viszonyokat látva, és ahhoz képest - sok tekintetben védett és egyben termékeny időszak is volt ez az iparművészetünknek.

A rendszerváltás után ez a keret szétbomlott, nagyrészt megszűnt. Az Iparművészeti Vállalat privatizálása során több mint ötven Kft-re vált szét. A Képcsarnok lassan felszámolta önmagát. A Lektorátus mára beolvadt a MANK-ba. A támogató, segítő rendeletek pedig megszűntek. Az addig meghatározó érdekvédelmi szervezetek (Művészeti Alap/MAOE, MKISZ) fokozatosan elvesztették szerepüket, generációs szervezet¹³ váltak, mivel a fiatalok már nem itt látták és látják az előrelépés lehetőségét.

Mindezt azért érdemes átgondolni, mert ahogy a “2 ezrelék”-nek volt egy működési közege, ugyan úgy meg kell találni, teremteni azt a közeget amiben és ahogyan ma is tudna működni. Vagyis kevés csak a “2 ezrelék”-ért dolgozni, a szakmagyakorlás egészét, annak feltételeit is át kell gondolni, és ez alapján egy olyan jövőképet felállítani, amelyben a “2 ezrelék”-nek is szerepe van.

---

¹² Ha kicsit számolunk, ez az összeg körülbelül annyit jelent, hogy az év minden napján átadásra kerülhet legalább egy köztéri alkotás!

¹³ Ennek felismerés a mai napig nem történt meg, így a fiatalok hiányával csak tétova jövőképe van ezeknek a szervezeteknek. Pedig a tagság révén még ma is több generáció művészeti tudásanyagával rendelkeznek. Ezt kellene felismerni és a hangsúlyt ennek a kincseshányának a kiaknázására kellene helyezniük.

Ennek hiányában a különböző egy vonalú törekvések kioltják egymást, szétforgácsolódnak és végül elhalnak.

Szükség van

- a fent leírt “sarokpontok” **kutatására**, megismerésére és megismertetésére.
- egy **helyzetértékelésre**, amely mer szembenézni a valósággal és a kialakult helyzettel.
- egy **jövőkép** felvázolására, amely magában foglalja az ipar- és tervezőművészetet is.

Majd ezekre alapozva és szem előtt tartva, **dolgozni kell**.

Mindenkinek a saját tudása és ereje szerint.

Márton László Attila

belsőépítész, iparművész
az MMA MMKI tudományos munkatársa
marton.laszlo.attila@mma-mmki.hu
+36-70-249-89-05

Dunakeszi, 2017. március 17.